

Feminist eleştirinin beklediği kitap: Gaflet

Feminist eleştirinin beklediği kitap: Gaflet

Sema Kaygusuz ve Deniz Gündoğan İbrişim'in hazırladığı, birçok akademisyenin yazılarını barındıran 'Gaflet/Modern Türkçe Edebiyatın Cinsiyetçi Sinir Uçları', edebi metinleri feminist değerler üzerinden eleştirerek Türkçe yazında büyük bir boşluğu dolduruyor.

Feminizmin kadim bir tarihi vardır: Efsaneye göre Lilith, Âdem'in ilk eşidir fakat Âdem ondan üstün olduğunu düşünür. Lilith de buna karşı koyar ve sonuna kadar direnir. Ancak gün gelir Âdem'in baskılarına dayanamaz ve Tanrı'nın yasak ismini söyleyerek cennetten kaçır. O günden beri erkek, haksız üstünlüğünü kadına dayatmaya çalışır. Bu **mücadeleyi**, "Yaşamın olduğu her yerde savaşmak istiyorum." diye **özetler Clara Zetkin.**

Kökene bu denli eski olan **feminizm**, üç dalga halinde gelişmiştir. İlk dalga medeni kanunun yeniden düzenlenmesi ve siyasal hakların talep edilmesi şeklinde ortaya çıkar. İkinci dalga ise cinsellik ile çocuk yapmanın ayrımı olarak şekillenir. **Üçüncü dalga ise bağımsız bir kadın kimliği yaratma çabasıdır.**Feminizmin tarihi seyrine paralel olarak edebi seyri de üç dalga şeklindedir. Berna Moran, 'Edebiyat Kuramları ve Eleştiri' kitabında, ilk evrenin 1840-1880 yılları arasında olduğunu, bu evrede kadın yazarların erkek yazarları taklit ettiğini aktarır. İkinci evre ise 1880-1920 yılları arasındadır. Bu dönemde kadınlar feminist bir bilinçle ataerkil yazıdan ayrılarak erkek egemenliğine karşı çıkarlar. 1920'den itibaren devam eden son evrede ise kendilerine özgü bir estetik ararlar. İşte bu noktada cinsel kimliği ne olursa olsun baş tacı ettiğimiz edebiyatçılar ne derece başarılıdır? '**Gaflet**', bu soruya bir cevap niteliğinde.

Önce kitabın adından başlayalım: TDK sözlüğünde 'gaflet' sözcüğü 'aymazlık' demektir. Ancak **Sema Kaygusuz** bu konuyu 'Failin Son Arzusu' yazısında açar: Gafletin Fransızca 'gaffe', yani 'pot kırma' anlamındaki kelimedenden değil, Arapça 'iğfal' kelimesinden geldiğinin altını çizer. Bu bağlamda 'gaflet' sözcüğünün, 'düşürüp yanıltmak, zor kullanmak, hileyle elde etmek ve tecavüz' anlamlarına geldiğini belirtir ve kitapta kelimenin tüm katmanlarının araştırıldığının altını çizer. Edebi metinlerde gafleti aramak, aynı zamanda edebiyatın değerini de masaya yatırmak demektir.

'EDEBİYATI FAZLA MI KUTSUYORUZ?'

Kaygusuz, "Acaba, devlet ve hükümetler eliyle yıllardır yürütülen kültürel yıkıma karşı sakinleşme güdüsüyle de olsa, sırf muhalif değer atfettiğimiz için edebiyatı fazla mı kutsuyoruz?" diye sorar. Bu soru, Türkçe yazında pek sorulmayan bir sorudur... **'Cinsiyetçi sinir uçlarında dolaşan' kitapta Ahmet Hamdi Tanpınar'dan İhsan Oktay Anar'a, Füzûzan'a kadar birçok yazarın yapıtları incelenir. Görüldüğü üzere kitap sadece erkek yazarların değil kadın yazarların yapıtlarını da ele alır. Üstelik, söz konusu yazarları hor görmemek için çaba gösterildiği de belirtilir.**

Bütün makalelerden bahsetmek zor olsa da bazılarının üzerinde durmak kitabı anlamak için önem arz etmekte. Jale Özata Dirlikyapan'ın 'Tanpınar'ın Libidinal Akışlarında Yiten Kadınlar' isimli yazısı mesela. Dirlikyapan, Tanpınar'ın eserlerinde 'kendi olma' vurgusu olduğunu söyler. Buradan hareketle Tanpınar'ın erkek karakterlerinin kadın karakterleri idealize etmesini cinsel hazzı yazıda üretme kuvvetine bağlar. Huzur'un Mümtaz'ının Nuran'a bakışından, 'Sahnenin Dışındakiler'in İhsan'ının Sabiha'ya bakışına kadar birçok nokta irdelenmiştir. Tanpınar'ın erkek karakterleri bir kadında yitip gitmeyi onunla tamamen bütünleşmeyi isterler fakat bu istek her zaman haz ve cinsellik ile kesişir. Mînâ Urgan, 'Bir Dinozor'un Anıları' kitabında Tanpınar'ın evli kadınlara platonik aşklar beslediğini düşündüğünü söyler. Tanpınar'ın günlüklerinde ise komşu kızının güvercinlere yem vermesini nasıl büyük bir hazla seyrettiğini, o sahneyi nasıl sabırsızlıkla beklediğini okuruz. Aynı şekilde, Ahmet Muhip Dıranas da Tanpınar'dan dinlediği Jokonda dersini şöyle özetler: "Hamdi genç bir adamdı; ve elleri durmadan öpüşlere boğuyormuş gibi anlatıyordu." Kısaca, edebiyat çevrelerinin 'büyüleyici' olarak nitelendirdiği satırlar irdelenmiştir en nihayetinde. ❖

'BABA ELEŞTİRMEN'

Orhan Pamuk'un 'Kırmızı Saçlı Kadın' romanına gelirse: [Deniz Gündoğan İbrişim](#)'in 'Feminist Anlatıbilimin Dönüştürücü Gücü' isimli makalesinde ilginç tespitler görürüz. Romanda sol görüşlü olmasına rağmen mutluluk ve evliliği bir gören Gülcihan karakteri vardır. İbrişim, yazarın Gülcihan'ı erk kuyusuna itelediğini ve onu hep orada tutmak istediği bir mutluluk vadine dönüştürdüğünü, yazar. İlâveten, erkini kanıtlamak için baba figürünü bir kuyuda ölüme terk eden Cem karakterini görürüz. Cem'in, oğlu Enver tarafından o kuyu başında 'kazara' öldürüldüğünün de altını çizer İbrişim. Dikkatli gözler, erkekler arasındaki iktidar mücadelesinin kitabın tamamına sirayet ettiğini görebilir. 'Penis haseti' der buna Freud... Kadın ise bu hasetlik içerisinde yitip giden, sahip olunmayı mutluluk sayan bir varlık olarak kalmıştır! Son olarak, Erol Köroğlu'nun Elif Şafak'ın 'Aşk' romanı hakkındaki 'Yanlış Kızı Döven Baba-Eleştirmen' makalesi farklı bir noktaya değinmekte. Köroğlu, 'Aşk' romanına yapılan eleştirilerden hareket ediyor. Burada Noel Carroll'ın 'Eleştiri Üzerine' kitabından yola çıkarak eleştirmenin görevinin eseri akla dayalı olarak, neden göstererek değerlendirmek olduğunu vurgulamakta. Düccane Cündioğlu ve Şükrü Argın'ın kitap hakkındaki eleştirilerin 'baba-eleştirmen' tavrına döndüğünü ve sorunlu eleştiriler olduğunu belirtmekte. Öte yandan bu kitabın bir roman olmadığını, kişisel gelişim kitabı olarak ele alınması gerektiğini ve bir pazarlama ürünü olduğunu gösteriyor.

Özetle, 'Gaflet', cinsel kimliği ne olursa olsun pek çok yazarın, hatta eleştirmenin, yazılarında bilerek ya da bilmeyerek erkek egemen sisteme nasıl hizmet ettiğini göstermekte. Bunu yaparken Türkçe edebiyatın değerini de masaya yatırıyor. Tüm bu özellikleriyle feminist eleştirinin beklenen kitabı olmakta. Kitabın bir diğer özelliği ise Kaygusuz'un dediği gibi, "Feminizme karşı çıkmak için daha iyi düşünülmüş bir feminizmi öne sürmekten başka menzil olmadığını hatırlatmak." **Anti-feminist görüşlerini faşizan bir yaklaşımla devam ettirenlerin kafasına dank etmeli bu kitap...**

GAFLET

MODERN TÜRKÇE EDEBİYATIN

CİNSİYETÇİ SİNİR UÇLARI

Kolektif

Hazırlayanlar: Sema Kaygusuz, Deniz Gündoğan İbrişim

Metis Yayınları, 2019

304 sayfa, 36 TL.

 Feminist eleştirinin beklediği kitap: Gaflet

